

สกุลช่างสลักคุณ – ช่างจีน ในภาคกลาง : งานสลักคุณ ประเทศไทย

การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนในตอนใต้ จากดินแดนที่ประสบปัญหาภัยพิบัติจากพายุ น้ำท่วม แผ่นดินไหว อยู่เสมอนั้น ทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในสยามประเทศ (ประเทศไทย)เป็นจำนวนมากนับตั้งแต่ปลายกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ชาวจีนเหล่านั้นมาจากหลากหลาย อาชีพ เมื่อมาตั้งหลักแหล่งในสยามประเทศก็ประกอบอาชีพตามที่ตนเองถนัด และมีการสืบทอด อบรมสั่งสอนวิชาชีพเฉพาะของตนให้แก่บุตรหลานในตระกูล งานสลักคุณ ก็เป็นอาชีพแขนงหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมของชาวจีนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในสยามประเทศในเวลานั้น แม้ว่างานสลักคุณของชาวสยามส่วนใหญ่จะสูญหายไปมากในช่วงการศึกสงครามเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 1210 แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีความสงบร่มเย็นหลังการสิ้นสุดสงครามแล้ว กลับพบงานสลักคุณของฝีมือช่างชาวจีนเป็นจำนวนมาก ด้วยเพราะช่างจีนเหล่านี้ จะสร้างงานสลักคุณของระบบครอบครัว มักถ่ายทอดฝีมือการผลิตสู่ผู้ที่เป็นลูกหลานในวงศ์ตระกูลเท่านั้น จนต่อมาเมื่อมีการแต่งงานผสมผสานทางเชื้อชาติกับบุคคลภายนอก จึงทำให้งานฝีมือการช่างสลักคุณมีลักษณะผสมผสานและประยุกต์เข้ากับฝีมือและลวดลายของช่างพื้นถิ่น โดยคนไทยนิยมเรียกเครื่องสลักคุณที่ผลิตโดยช่างชาวจีนว่า สกุลช่างเชียงไฮ้ คนไทยนิยมเรียกเครื่องสลักคุณที่ผลิตโดยช่างชาวจีนว่า สกุลช่างเชียงไฮ้ โดยแท้จริงแล้วบรรดาสลักคุณชาวจีนทั้งหลายที่รู้จักกันในสกุลช่างเชียงไฮ้นั้น

ขัน พานรอง พร้อมทัพพี ฝ่มือช่างสลักคุณ – สกุลช่างจีน ในภาคกลางของประเทศไทย
แหล่งที่มา สันนิษฐานว่า ผลิตจากย่านบ้านพานถม หรือย่านบ้านหม้อ หรือย่านสะพานวันชาติ กรุงเทพฯ
อายุ ประมาณพุทธศักราช 2460 - 2500 วัสดุ โลหะเงิน (เปอร์เซ็นต์ต่ำ)
ประโยชน์ เป็นภาชนะบรรจุข้าวสวยสำหรับตักบาตร

ลักษณะเด่นของชิ้นงานสลักคุณ ของสกุลช่างจีน หรือสกุลช่างเชียงไฮ้ อยู่ที่การสลักคุณลวดลาย
ประดับชิ้นวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นลวดลายพรรณพฤกษา ลายเขาไม้ ลายตัวละครจีนจากวรรณกรรมเด่นๆ ของ
จีน ช่างสลักคุณชาวจีนจะใช้เทคนิคในการผลิต โดยการกรูแผ่นโลหะสองชั้น ซึ่งแตกต่างจากการสร้างงาน
สลักคุณตามแบบโบราณของไทย ที่นิยมใช้โลหะชิ้นเดียวหรือแผ่นเดียวแล้วสลักลายลงไปเลย ซึ่งจะทำให้
เห็นร่องรอยของการสลักคุณอย่างชัดเจนจากด้านใน นอกจากนี้การต่อมุมของหีบหรือกล่องก็จะใช้การ
เกี่ยวแบบง่าๆ รูปแบบของงานสลักคุณที่พบเป็นจำนวนมาก ได้แก่ หีบหมาก หีบบุหรี เชี่ยนหมาก โต้ะ เป็น
ต้น ในปัจจุบันนี้เชื้อสายของช่างสลักคุณชาวจีนยังคงมีสืบเนื่องต่อมา โดยกระจายไปตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น
ต่างๆ ทั้งในแถบจังหวัดเชียงใหม่ น่าน และกรุงเทพฯ บริเวณบ้านหม้อ เขาวราช และเจริญกรุง

ชื่อชิ้นงาน	ถังใส่ถ้ำชา หรือถังใส่น้ำแข็ง
ฝ่มือช่าง	ช่างสลักคุณ – สกุลช่างภาคกลาง กรุงเทพมหานคร
แหล่งที่มา	กรุงเทพมหานคร
อายุ	ประมาณพุทธศักราช 2460 – 2500
วัสดุ	โลหะเงิน
ประโยชน์	เป็นภาชนะสำหรับใส่น้ำชา โดยมีนมล้อมรอบเพื่อให้น้ำในภาชนะร้อนอยู่เสมอ หรือ

- ชื่อชิ้นงาน ถ้วยรางวัล
- ฝีมือช่าง ช่างสลักคุณ – สกุลช่างภาคกลาง กรุงเทพมหานคร
- แหล่งที่มา สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นฝีมือช่างของร้าน ไทยนคร เชียงสะพานวันชาติ กรุงเทพมหานคร
- อายุ ประมาณพุทธศักราช 2460 - 2500
- วัสดุ โลหะเงิน
- ประโยชน์ ใช้เป็นถ้วยรางวัลในการประกวดหรือการแข่งขันต่างๆ ซึ่งเป็นที่นิยมมากในช่วงระยะเวลานั้น ผู้ที่ได้รับมักนำมาจัดแสดงในบ้านของตนเพื่อเป็นเกียรติยศ หรือนำมาเป็นภาชนะสำหรับใส่ข้าวสวยเพื่อตักบาตร และต่อมาในช่วงพุทธศักราช 2500 นิยมนำมาใช้เป็นภาชนะสำหรับจัดดอกไม้

- ชื่อชิ้นงาน ขันน้ำ และขันน้ำพานรอง
- ฝีมือช่าง ช่างสลักคุณ – สกุลช่างภาคกลาง กรุงเทพมหานคร
- แหล่งที่มา กรุงเทพมหานคร
- อายุ ประมาณพุทธศักราช 2430 – 2470

วัสดุ โลหะเงิน
ประโยชน์ เป็นภาชนะสำหรับใส่น้ำ หรือใส่ของมงคล

ชื่อชิ้นงาน ถาดล้างหน้า
ฝีมือช่าง ช่างสลักคุณ – สกุลช่างจีน ในภาคกลางของประเทศไทย
แหล่งที่มา กรุงเทพมหานคร
อายุ ประมาณพุทธศักราช 2400 – 2465
วัสดุ โลหะเงิน
ประโยชน์ ใช้เป็นภาชนะสำหรับรองรับน้ำล้างหน้าในสมัยโบราณ โดยน้ำล้างหน้าจะบรรจุอยู่ในคนโท หรือขันน้ำพานรองที่มีฝาปิด

ชื่อชิ้นงาน พานกลีบบัว (ปากหยัก)
ฝีมือช่าง ช่างสลักคุณ – สกุลช่างภาคกลาง กรุงเทพมหานคร
แหล่งที่มา กรุงเทพมหานคร
อายุ ประมาณพุทธศักราช 2400 – 2465
วัสดุ โลหะเงิน

ประโยชน์ ใช้เป็นภาชนะสำหรับรองรับสิ่งของเครื่องใช้

- ชื่อผลงาน พาน (พานทรงรัฐธรรมนุญ)
ฝีมือช่าง ช่างสลักคุณ – สกุลช่างภาคกลาง กรุงเทพมหานคร
แหล่งที่มา สันนิษฐานว่ามาจากย่านบ้านหม้อ ย่านบ้านพานถม ย่านถนนดินสอ กรุงเทพฯ
อายุ ประมาณพุทธศักราช 2460 – 2520
วัสดุ โลหะทองแดง กาไหล่ทอง
ประโยชน์ เป็นภาชนะที่ใช้ใส่สิ่งของที่มีความสำคัญเพื่อใช้สักการะในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือใช้เป็นภาชนะสำหรับใส่ของเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง

พาน ฝีมือช่างสลักคุณ สกุลช่างภาคกลาง นิยมสลักลวดลายกลีบบัว ภายในกลีบบรรจุลายก้านต่อ ดอก เป็นการสลักคุณเบา ลวดลายจึงไม่คมชัดนัก นิยมใช้เป็นภาชนะที่ใช้ใส่สิ่งของที่มีความสำคัญ เช่น ข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียนแพ กระถางดอกไม้ หรือรูปหางและเทียน เพื่อสักการะในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือใช้เป็นภาชนะสำหรับใส่ของเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ และ พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง

ต่อมาเมื่อได้มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 โดยทำเป็นรูปสมุคไทที่สื่อถึงรัฐธรรมนุญ

ประดิษฐ์บานพับหน้าต่าง ซึ่งมีรูปทรงคล้ายคลึงกับพานลักษณะนี้ ดังนั้นพานลักษณะนี้จึงเป็นที่นิยมติดปากของผู้คนในครั้งนั้นที่จะเรียกบานพับในรูปทรงดังกล่าวนี้ว่า หรือ "พานทรงรัฐธรรมนูญ" "พานรัฐธรรมนูญ" พานทรงนี้ จึงเป็นที่นิยมมากในกรุงเทพฯ ในเวลานั้น ช่างท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ จึงพยายามลอกเลียนแบบทรวดทรงแบบนี้ เนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นรูปทรงพานที่ทันสมัย และแสดงความศรัทธาของยุคนั้น แต่ช่างสลักคุณโลหะเงินในแต่ละท้องถิ่น ก็ไม่สันทัดในการสลักคุณลวดลายกันต่อดอก ซึ่งถือว่าเป็นลายเอกลักษณ์ลายหนึ่งของช่างสลักคุณในภาคกลาง การลอกเลียนแบบจึงทำให้ทรวดทรงต่างๆ เปลี่ยนแปลงผิดแผกไปจากของดั้งเดิมที่นิยมกันในกรุงเทพฯ ลวดลายสลักคุณในกลีบบัวจึงมีลวดลายที่หลากหลายตามที่ตัวเองถนัด หรือเว้นให้ว่างไว้เป็นลายกลีบบัวเรียบๆ แทน